

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ મુકામે ગુજરાતની નામદાર હાઈકોર્ટમાં

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૧૫૬૧૪/૨૦૨૫

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી નિરલ આર. મહેતા

=====

રિપોર્ટિંગ માટે મંજૂર	હા	ના
	✓	

=====

બેબી વર્ગીસ

વિરુદ્ધ

નિલેશભાઈ જયંતિભાઈ મેકવાન અને અન્ય

=====

ઉપસ્થીતી:-

અરજદાર(ઓ) નં. ૧ વતી વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી વી. સી. વાઘેલા (૧૭૨૦)

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી નિરલ આર. મહેતા

તારીખ: ૨૦/૧૧/૨૦૨૫

મૌખિક ચુકાદો

સુધારો કરવાની પરવાનગી આપવામાં આવે છે.

[૧] લિક્વિડેશનમાં ગયેલી એક સહકારી ક્રેડિટ સોસાયટી એવા અરજદારે, આણંદના વિદ્વાન જ થા એડિશનલ સિનિયર સિવિલ જજ દ્વારા ૨૦૨૫ ની રેગ્યુલર એક્ઝિક્યુશન પિટિશન નં. ૧૮૬ માં આંક-૧ ની નીચે પસાર કરવામાં આવેલા તારીખ ૨૨ મી સપ્ટેમ્બર ૨૦૨૫ ના રોજનો હુકમને પડકારતી પ્રસ્તુત અરજી ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ ફાઈલ કરી છે. ઉક્ત હુકમ દ્વારા, વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ અરજદાર દ્વારા ફાઈલ કરવામાં આવેલી એક્ઝિક્યુશન પિટિશન (બજવણી અરજી) ફગાવી દીધી હતી.

[૨] આ અરજી તરફ દોરી જતી ટૂંકી હકીકતો નીચે મુજબ દર્શાવી શકાય:

[૨.૧] અરજદાર-સોસાયટી તેના સભ્યોને લોન પૂરી પાડતી એક સહકારી ક્રેડિટ સોસાયટી હતી. મેનેજિંગ કમિટી સભ્યો પાસેથી બાકી લેણાં વસૂલ કરવામાં નિષ્ફળ જતાં, ડિસ્ટ્રિક્ટ મેજિસ્ટ્રેટે, તારીખ ૭ મી નવેમ્બર ૨૦૨૩ ના રોજના હુકમ દ્વારા, સોસાયટીને સમેટી લેવાનો (બંધ કરવાનો) આદેશ કર્યો હતો. પરિણામે, ગુજરાત સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ("અધિનિયમ") ની કલમ ૧૦૭ અને ૧૦૮ હેઠળ સોસાયટીને લિક્વિડેશનમાં મૂકવામાં આવી હતી. જિલ્લા રજિસ્ટ્રાર, સહકારી મંડળીઓ, આણંદની કચેરીના સહકારી અધિકારી, ગ્રેડ-બે (લિક્વિડેશન) ની લિક્વિડેટર તરીકે નિમણૂક કરવામાં આવી હતી.

[૨.૨] અધિનિયમની કલમ ૧૧૦ હેઠળની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને, લિક્વિડેટરે સામાવાળાઓને તારીખ ૩૦ સપ્ટેમ્બર ૨૦૨૩ થી વસૂલાત થાય ત્યાં સુધી ૧૮% વ્યાજ અને ૫% લિક્વિડેશન ચાર્જ સાથે રૂ. ૩,૭૩,૯૬૩/- ની બાકી રકમ ચૂકવવાનો આદેશ કરતો હુકમ પસાર કર્યો હતો. સામાવાળાઓ આ હુકમનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળ જતાં, લિક્વિડેટરે સામાવાળાઓની જંગમ અને સ્થાવર મિલકતોમાંથી રકમની વસૂલાત માટે બજવણીની કાર્યવાહી શરૂ કરવા માટે એક શ્રી બેબી વર્ગીસને સત્તાધિકારીત કર્યા હતા.

[૨.૩] તદનુસાર, વિદ્વાન જ થા એડિશનલ સિનિયર સિવિલ જજ, આણંદ સમક્ષ ૨૦૨૫ ની રેગ્યુલર એકઝીક્યુશન પિટિશન નં. ૧૮૬ ફાઇલ કરવામાં આવી હતી. નોટિસની બજવણી થતાં, સામાવાળાઓ ઉપસ્થિત થયા હતા અને તેઓએ આંક-૧૧ પર વાંધા ફાઇલ કર્યા હતા.

[૨.૪] તેના જવાબમાં, અરજદાર-સોસાયટીએ તેના સમર્થન આપતા દસ્તાવેજો સાથે તેનો જવાબ ફાઇલ કર્યો હતો.

[૨.૫] બંને પક્ષોને સાંભળ્યા પછી, વિદ્વાન સિવિલ જજે, તારીખ ૨૨ મી સપ્ટેમ્બર ૨૦૨૫ ના રોજના હુકમથી, મુખ્યત્વે બે આધારો પર બજવણી અરજી ફગાવી દીધી હતી: (i) લોકસ સ્ટેન્ડાય (પક્ષકાર તરીકે ઊભા રહેવાનો અધિકાર) નો અભાવ, અને (ii) હકુમતનો અભાવ.

[૩] ઉપરોક્ત બાબતથી નારાજ અને અસંતુષ્ટ થઈને, અરજદારે યોગ્ય દાદ મેળવવા માટે આ અરજી દ્વારા આ કોર્ટનો સંપર્ક કર્યો છે.

[૪] અરજદાર વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી વી. સી. વાઘેલાને

સાંભળવામાં આવ્યા.

[૫] અરજદાર વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી વી. સી. વાઘેલાએ આક્ષેપિત હુકમને પડકાર્યો હતો અને નીચે મુજબની રજૂઆતો કરી હતી:

[૫.૧] તેઓએ સબમિટ કર્યું કે વિદ્વાન સિવિલ જજ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલો હુકમ સ્પષ્ટપણે ગેરકાયદેસર છે અને ગુજરાત સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની જોગવાઈઓથી વિપરીત છે. તેથી, આ હુકમ રદ થવાને પાત્ર છે.

[૫.૨] તેઓએ દલીલ કરી હતી કે સિવિલ જજે માત્ર એટલા માટે કે બજવણીની અરજી લિક્વિડેટર દ્વારા વ્યક્તિગત રીતે ફાઇલ કરવાને બદલે સત્તાધિકારીત અધિકારી દ્વારા ફાઇલ કરવામાં આવી હતી, અરજદાર પાસે લોકસ સ્ટેન્ડાય નથી તેવું ઠેરવવામાં ગંભીર ભૂલ કરી છે. તેઓએ સબમિટ કર્યું કે અધિનિયમમાં ક્યાંય પણ એવું જણાવવામાં આવ્યું નથી કે કલમ ૧૧૦ હેઠળની કાર્યવાહી માત્ર લિક્વિડેટર દ્વારા જ થવી જોઈએ. તેમના મતે, કલમ ૧૧૦ અને ૧૦૩ નું સાદું વાંચન દર્શાવે છે કે લિક્વિડેટર લિક્વિડેશનની કાર્યવાહી હાથ ધરવા અને પૂર્ણ કરવા માટે અન્ય અધિકારીને સત્તાધિકારીત કરી શકે છે. લિક્વિડેશનમાં અનેક

કાર્યો સામેલ હોવાથી, જોગવાઈઓનું અર્થઘટન એવી રીતે ન કરવું જોઈએ જે તેના હેતુને નિષ્ફળ બનાવે અથવા અસરકારક અમલીકરણમાં અવરોધ ઊભો કરે.

[પ.૩] તેઓએ વધુમાં સબમિટ કર્યું કે લિક્વિડેશન અને સમેટી લેવાની કાર્યવાહી પાંચ વર્ષમાં પૂર્ણ થવાની અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે. આ હેતુ માટે, લિક્વિડેટરને પૂરતા સ્ટાફ અને સમર્થનની જરૂર હોય છે. તેથી, જો લિક્વિડેટર ઝડપી નિકાલ માટે કોઈ અધિકારીને ચોક્કસ કાર્યો કરવા માટે સત્તાધિકારીત કરે છે, તો આવી ક્રિયાને ક્ષતિપૂર્ણ અથવા લોકસ સ્ટેન્ડાય વિનાની ગણી શકાય નહીં.

[પ.૪] આ દલીલના સમર્થન માટે, તેઓએ જૂનાગઢ જિલ્લા સહકારી બેંક લિ. વિરુદ્ધ હિતેશકુમાર ગિરજાશંકર ભટ્ટ, ૨૦૧૫ લોસુટ (ગુજ) ૨૫૩૫ માં આ કોર્ટની સમકક્ષ બેંચના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો હતો, જેમાં કોર્ટે કલાર્ક અને પટાવાળા જેવા સ્ટાફની નિમણૂક કરવાની લિક્વિડેટરની સત્તાને માન્યતા આપી હતી. આમ, જો લિક્વિડેટર લિક્વિડેશનની પ્રક્રિયામાં મદદ કરવા માટે સ્ટાફની નિમણૂક કરી શકે છે, તો આવા સ્ટાફ દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી કાર્યવાહીને ગેરકાયદેસર કે બિનઅધિકૃત ગણી શકાય નહીં.

[૫.૫] તેઓએ આગળ સબમિટ કર્યું કે હકુમત અંગે સિવિલ જજનો અભિપ્રાય પણ ભૂલભરેલો છે. અધિનિયમની કલમ ૧૦૩ હેઠળ, લિક્વિડેશનની કાર્યવાહી દરમિયાન કલેક્ટરનો સંપર્ક કરીને વસૂલાત કરી શકાય છે. જો કે, આ જોગવાઈ અરજદારને ઉપાયોની પસંદગી આપે છે. અરજદાર માટે કાં તો સિવિલ કોર્ટનો સંપર્ક કરવાનો અથવા મહેસૂલી સત્તાધિકારીઓ દ્વારા વસૂલાતની કાર્યવાહી કરવાનો વિકલ્પ ખુલ્લો છે. તેથી, સિવિલ જજનું અર્થઘટન કલમ ૧૦૩ થી વિપરીત છે.

[૬] ઉપરોક્ત રજૂઆતો કરીને, વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી વાઘેલાએ આ કોર્ટને આક્ષેપિત હુકમ રદ અને બાતલ કરીને પ્રસ્તુત અરજી મંજૂર કરવા વિનંતી કરી હતી.

[૭] અરજદાર વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડવોકેટને સાંભળવામાં આવ્યા અને રેકૉર્ડ પર રજૂ કરાયેલી સામગ્રીનું અવલોકન કરવામાં આવ્યું. અહીં ઉપર જણાવ્યા સિવાય અરજદાર વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડવોકેટ દ્વારા અન્ય કોઈ અને આગળની રજૂઆતો કરવામાં આવી નથી.

[૮] અરજદાર વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડવોકેટને સાંભળ્યા પછી અને રેકૉર્ડ પર રજૂ કરાયેલી સામગ્રીનું અવલોકન કર્યા પછી, આ કોર્ટની વિચારણા માટે કાયદાના નીચેના પ્રશ્નો ઉપસ્થિત થાય છે:

(i) શું લિક્વિડેટર, ગુજરાત સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૧૦૩ સાથે વંચાણમાં લેવાતી કલમ ૧૧૦ હેઠળની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતી વખતે, બજવણી અરજી ફાઇલ કરવા સહિત, લિક્વિડેશન સંબંધિત કાર્યવાહી શરૂ કરવા અને ચલાવવા માટે કોઈ અધિકારીને સત્તાધિકારીત કરી શકે છે અથવા સત્તા સોંપી શકે છે?

(ii) શું અધિનિયમની કલમ ૧૦૩ મહેસૂલી સત્તાધિકારીઓ દ્વારા માત્ર અનન્ય ઉપાય પૂરો પાડે છે, જેનાથી સિવિલ કોર્ટની હકુમત વર્જિત કે નાબૂદ થાય છે, અથવા તે માત્ર અરજદારની મુનસફી પર વસૂલાતનો એક વૈકલ્પિક મોડ (પદ્ધતિ) પ્રદાન કરે છે?

[૯] ઉપરોક્ત પ્રશ્નો નક્કી કરવા માટે, આ કોર્ટ અધિનિયમની કલમ ૧૧૦ અને ૧૦૩ હેઠળની સંબંધિત જોગવાઈઓ ધ્યાનમાં લેવી જરૂરી માને છે.

[૧૦] અધિનિયમની કલમ ૧૧૦ આ પ્રમાણે વંચાય છે:

"૧૧૦. લિક્વિડેટરની સત્તાઓ. – કલમ ૧૦૮ હેઠળ નિમાયેલા લિક્વિડેટરને, નિયમો અને રજિસ્ટ્રારની સામાન્ય દેખરેખ, નિયંત્રણ અને નિર્દેશોને આધીન, નીચેની સત્તાઓ રહેશે, –

(એ) મંડળી વતી, તેમના હોદ્દાના નામે, દીવાની અથવા ફોજદારી દાવાઓ અને અન્ય કાનૂની કાર્યવાહીઓ શરૂ કરવાની અને તેનો બચાવ કરવાની;

(બી) મંડળીના હિતકારક સમેટી લેવા માટે જેટલો જરૂરી હોય તેટલો, મંડળીનો વ્યવસાય ચાલુ રાખવાની;

(સી) મંડળીની સ્થાવર અને જંગમ મિલકત અને ન્યાયી દાવાઓ (એક્શનેબલ ક્લેઇમ્સ) ની જાહેર હરાજી અથવા ખાનગી કરાર દ્વારા વેચાણ કરવાની, જેમાં તેનો સંપૂર્ણ અથવા ભાગ કોઈ વ્યક્તિ કે કોર્પોરેટ સંસ્થાને ટ્રાન્સફર કરવાની, અથવા તેને ટુકડાઓમાં

વેચવાની સત્તા સામેલ છે;

(ડી) મંડળીની અસ્કયામતોની જામીનગીરી પર, જરૂરી હોય તેવી કોઈપણ રકમ ઊભી કરવાની;

(ઈ) મંડળી સામેના તમામ દાવાઓની તપાસ કરવાની અને, અધિનિયમની જોગવાઈઓને આધીન, આવા દાવાઓમાંથી ઉદ્ભવતા અગ્રતાના પ્રશ્નનો નિર્ણય કરવાની અને લેણદારોના કોઈપણ વર્ગ અથવા વર્ગોને સંપૂર્ણ અથવા દેવાની રકમના પ્રમાણમાં ચૂકવણી કરવાની, બાકી રહેતી વધારાની રકમનો ઉપયોગ લિક્વિડેશનની તારીખથી રજિસ્ટ્રાર દ્વારા મંજૂર કરાયેલા દરે, પરંતુ કારના દરોથી વધુ નહીં તે રીતે વ્યાજની ચૂકવણીમાં કરવામાં આવશે;

(એફ) લેણદારો અથવા લેણદાર હોવાનો દાવો કરતી, અથવા મંડળી જેના માટે જવાબદાર બને તેવો વર્તમાન કે ભવિષ્યનો દાવો ધરાવતી અથવા હોવાનો આક્ષેપ કરતી વ્યક્તિઓ સાથે કોઈ સમાધાન અથવા વ્યવસ્થા કરવાની;

(જી) તમામ માંગણીઓ (કોલ્સ) અથવા માંગણીઓની જવાબદારીઓ અને દેવાં તથા દેવામાં પરિણમી શકે તેવી જવાબદારીઓ, અને મંડળી અને ફાળો આપનાર (કોન્ટ્રિબ્યુટરી) અથવા કથિત ફાળો આપનાર અથવા અન્ય દેવાદાર અથવા મંડળી પ્રત્યે જવાબદારીની આશંકા ધરાવતી વ્યક્તિ વચ્ચેના અસ્તિત્વમાં રહેલા અથવા અસ્તિત્વમાં હોવાનું મનાતા તમામ વર્તમાન કે ભવિષ્યના, ચોક્કસ કે આકસ્મિક દાવાઓ, અને મંડળીની અસ્કયામતો અથવા મંડળીને સમેટી લેવાને કોઈપણ રીતે સ્પર્શતા તમામ પ્રશ્નો અંગે, સંમત થઈ શકે તેવી શરતો પર સમાધાન કરવાની, અને આવી કોઈપણ માંગણી, જવાબદારી, દેવું અથવા દાવાના નિકાલ માટે કોઈપણ જમીનગીરી લેવાની, અને તેના સંબંધમાં સંપૂર્ણ મુક્તિ આપવાની;

(એચ) સભ્યો અથવા ભૂતપૂર્વ સભ્યો દ્વારા અથવા મૃતક સભ્યોની મિલકત, નામાંકિત વ્યક્તિઓ (નોમિનીઝ), વારસદારો અથવા કાયદેસરના પ્રતિનિધિઓ દ્વારા, અથવા કોઈપણ અધિકારી, ભૂતપૂર્વ અધિકારી અથવા મૃતક અધિકારીની મિલકત અથવા નામાંકિત વ્યક્તિઓ, વારસદારો અથવા કાયદેસરના

પ્રતિનિધિઓ દ્વારા મંડળીની અસ્કયામતોમાં આપવાના થતા અથવા આપવાના બાકી રહેતા ફાળાને, દાવાનો જવાબ આપવાની તક આપ્યા પછી, સમયાંતરે નક્કી કરવાની, આવા ફાળામાં આવા સભ્યો અથવા અધિકારીઓ પાસેથી લેવાના થતા દેવાનો સમાવેશ થાય છે;

(આઈ) કલમ ૧૦૩ હેઠળ અરજીઓ કરવાની;

(જે) વિવાદોનો પોતાના દ્વારા અથવા તેમના નામાંકિત વ્યક્તિ અથવા નામાંકિત વ્યક્તિઓના બોર્ડ દ્વારા નિર્ણય માટે રજિસ્ટ્રારને સંદર્ભિત કરાવવાની;

(કે) લિક્વિડેશનનો ખર્ચ કઈ વ્યક્તિઓ દ્વારા અને કયા પ્રમાણમાં ભોગવવામાં આવશે તે નક્કી કરવાની;

(એલ) લેણદારોએ કયા સમય અથવા સમયગાળાની અંદર પોતાના દેવાં અને દાવાઓ સાબિત કરવા અથવા તે દેવાં કે દાવાઓ સાબિત થાય તે પહેલાં કરવામાં આવતી કોઈપણ

વહેંચણીના લાભો માટે શામેલ થવું તે સમય નક્કી કરવાની;

(એમ) સાક્ષીઓને સમન્સ પાઠવવાની અને હાજર રહેવાની ફરજ પાડવાની અને દીવાની પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૦૮ (૧૯૦૮ નો પાંચમો) હેઠળ સિવિલ કોર્ટના કિસ્સામાં પૂરા પાડવામાં આવેલા સમાન સાધનો અને સમાન રીતે મંડળીની અથવા મંડળીના કબજામાં રહેલી કોઈપણ ચોપડીઓ, હિસાબો, દસ્તાવેજો, જામીનગીરીઓ, રોકડ અથવા અન્ય મિલકતો રજૂ કરવાની ફરજ પાડવાની;

(એન) આવું સમેટી લેવા માટે જરૂરી હોય તેવા તમામ કાર્યો કરવાની, અને મંડળીના નામે અને વતી તમામ દસ્તાવેજો (ડીડ્સ), પહોંચો અને અન્ય દસ્તાવેજોના અમલીકરણ કરવાની;

(ઓ) જો એવું માનવાને કારણ હોય કે મંડળીનું પુનર્ગઠન કરી શકાય તેમ છે, તો રજિસ્ટ્રારની પૂર્વ મંજૂરી સાથે, કલમ ૧૯ હેઠળ જરૂરી હોય તેવી કાર્યવાહી કરવાની."

[૧૦.૧] અધિનિયમની કલમ ૧૧૦ નું સાદું વાંચન સૂચવે છે કે વિધાનમંડળે લિક્વિડેટરમાં વિશિષ્ટ સત્તાઓ સ્થાપિત કરી છે, જેનો ઉપયોગ રજિસ્ટ્રારની સામાન્ય દેખરેખ, નિયંત્રણ અને નિર્દેશો હેઠળ કરવાનો રહેશે. લિક્વિડેટરે લિક્વિડેશનની પ્રક્રિયા દરમિયાન કલમ ૧૧૦ ના કલોઝ (એ) થી કલોઝ (ઓ) સુધી ગણાવેલા કાર્યો કરવાના રહેશે. આ સત્તાઓ આપવા પાછળનો કાયદાકીય હેતુ સોસાયટીને અસરકારક, જવાબદાર અને ઝડપી રીતે સમેટી લેવાનું સુનિશ્ચિત કરવાનો છે. નોંધનીય છે કે, કાયદો લિક્વિડેટરને લિક્વિડેશનના હેતુ માટે વિવિધ કાર્યો કરવાની સત્તા આપે છે, પરંતુ તે લિક્વિડેટરને તેની મુનસફી મુજબ સ્ટાફની નિમણૂક કરીને સ્વતંત્ર વહીવટી માળખું બનાવવાની અથવા સ્થાપિત કરવાની સત્તા આપતો નથી. તેથી, કલમ ૧૧૦ ના સીધા અને કુદરતી અર્થઘટન પરથી એ ફલિત થાય છે કે લિક્વિડેટરને સોંપવામાં આવેલી સત્તાઓનો ઉપયોગ વ્યક્તિગત રીતે કરવાનો રહેશે, સિવાય કે અધિનિયમ દ્વારા સ્પષ્ટપણે પરવાનગી આપવામાં આવી હોય તે હદ સુધી, અને કાયદાકીય સત્તાધિકારની ગેરહાજરીમાં તેને સોંપી કે પેટા-સોંપી શકાય નહીં.

[૧૧] અધિનિયમની કલમ ૧૦૩ આ પ્રમાણે વંચાય છે:

"૧૦૩. નાણાં કેવી રીતે વસૂલ કરવા. રજિસ્ટ્રાર દ્વારા અથવા કલમ ૮૩ હેઠળ તેમના દ્વારા સત્તાધિકારીત વ્યક્તિ દ્વારા પસાર કરવામાં

આવેલો પ્રત્યેક હુકમ, અથવા કલમ ૧૦૦ કે ૧૦૧ હેઠળ રજિસ્ટ્રાર, તેમના નામાંકિત વ્યક્તિ અથવા નામાંકિત વ્યક્તિઓના બોર્ડ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલો પ્રત્યેક હુકમ, કલમ ૧૦૨ હેઠળ અપીલમાં પસાર કરવામાં આવેલો પ્રત્યેક હુકમ, કલમ ૧૧૦ હેઠળ લિક્વિડેટર દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલો પ્રત્યેક હુકમ, કલમ ૧૧૦ હેઠળ પસાર કરાયેલા હુકમો સામે અપીલમાં સરકાર દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલો પ્રત્યેક હુકમ, અને કલમ ૧૫૫ હેઠળ પુનરીક્ષણ (રિવિઝન) માં પસાર કરવામાં આવેલો પ્રત્યેક હુકમ, જો તેનું પાલન કરવામાં ન આવે તો, –

(એ) રજિસ્ટ્રાર અથવા લિક્વિડેટર દ્વારા સહી કરાયેલા પ્રમાણપત્ર પર, દીવાની પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૦૮ ની કલમ ૨ ના કલોઝ (૨) માં વ્યાખ્યાયિત કર્યા મુજબ, સિવિલ કોર્ટની ડિકી ગણાશે અને આવી કોર્ટની ડિકીની જેમ જ તેની બજવણી કરવામાં આવશે, અથવા

(બી) જમીન મહેસૂલની બાકી રકમની વસૂલાત માટે તત્સમયે અમલમાં રહેલા લેન્ડ રેવેન્યુ કોડ અને તે હેઠળના નિયમોની જોગવાઈઓ અનુસાર બજવણી કરવામાં આવશે :

પરંતુ શરત એટલી કે, આવી રીતે કોઈપણ રકમની વસૂલાત માટેની કોઈપણ અરજી કલેક્ટરને કરવાની રહેશે, અને તેની સાથે રજિસ્ટ્રાર દ્વારા, અથવા રજિસ્ટ્રાર દ્વારા જેમને ઉક્ત સત્તા સોંપવામાં આવી હોય તેવા કોઈપણ આસિસ્ટન્ટ રજિસ્ટ્રાર દ્વારા સહી કરાયેલું પ્રમાણપત્ર હોવું જોઈશે. આવી અરજી હુકમમાં નિયત કરેલી તારીખથી બાર વર્ષની અંદર અને જો આવી કોઈ તારીખ નિયત ન કરવામાં આવી હોય તો, હુકમની તારીખથી કરવાની રહેશે."

[૧૧.૧] અધિનિયમની કલમ ૧૦૩ નું સાદું વાંચન એ સ્પષ્ટ કરે છે કે કલમ ૧૦૩ હેઠળ ફાઈલ કરવામાં આવેલી વસૂલાત માટેની અરજી આંતરિક રીતે કલમ ૧૧૦(આઈ) હેઠળ લિક્વિડેટરને આપવામાં આવેલી સત્તાઓ સાથે જોડાયેલી છે. આમ, એ સ્પષ્ટ થાય છે કે કલમ ૧૧૦ હેઠળની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતી વખતે, લિક્વિડેટર બાકી લેણાંની વસૂલાત માટે કલમ ૧૦૩ હેઠળ કાર્યવાહી શરૂ કરવા માટે સમાન રીતે સત્તાધિકારીત છે. કલમ ૧૦૩ ની વધુ બારીકાઈથી તપાસ કરતાં એ પણ બહાર આવે છે કે વિધાનમંડળે સભાનપણે વસૂલાત માટેના બે અલગ-અલગ માર્ગો પૂરા પાડ્યા છે, એટલે કે, (એ) સિવિલ કોર્ટનો સંપર્ક કરીને, અથવા (બી) કલેક્ટર સમક્ષ મહેસૂલી વસૂલાતની કાર્યવાહી શરૂ કરીને. કલમ ૧૦૩ નો સબ-કલોઝ (એ) અને સબ-કલોઝ (બી) વૈકલ્પિક ઉપાયો

તરીકે કામ કરે છે, જે દરેક સ્વતંત્ર હોવા છતાં સહ-અસ્તિત્વ ધરાવે છે. આવા બેવડા વિકલ્પો પાછળનો કાયદાકીય હેતુ સ્પષ્ટ છે: કાર્યક્ષમ અને ઝડપી પ્રક્રિયા સુનિશ્ચિત કરવા માટે લિક્વિડેટરને વસૂલાતનો કોઈપણ મોડ પસંદ કરવાની મુનસફી આપવામાં આવી છે. તેથી, આ કાયદો એક ફોરમની બીજા ફોરમ પર અનન્યતા ફરજિયાત કરતો નથી, પરંતુ લિક્વિડેશનની કાર્યવાહીના શ્રેષ્ઠ હિતમાં લેણાંની ઝડપી વસૂલાતની સુવિધા માટે વિચારપૂર્વકની પસંદગી આપે છે.

[૧૨] ઉપરોક્ત કાયદાકીય યોજનાના પ્રકાશમાં આક્ષેપિત હુકમની તપાસ કરતાં, આ કોર્ટ સિવિલ કોર્ટની હકુમત સંબંધિત પ્રશ્ન નં. (ii) ને પ્રથમ સંબોધિત કરવાનું યોગ્ય માણે છે. અત્રે અગાઉ ચર્ચા કર્યા મુજબ, કલમ ૧૦૩ સ્પષ્ટપણે બે વૈકલ્પિક ઉપાયો પૂરા પાડે છે. ઉપાયોની પસંદગીના સ્થાપિત સિદ્ધાંતને લાગુ કરતાં, આ કેસમાં પક્ષકારે, એટલે કે લિક્વિડેટરે, વસૂલાત માટે શ્રેષ્ઠ અનુરૂપ ફોરમની પસંદગી કરવાની હોય છે. પરિણામે, જો લિક્વિડેટર કલમ ૧૦૩ ના સબ-ક્લોઝ (એ) હેઠળ સિવિલ કોર્ટની હકુમતનો ઉપયોગ કરવાનું પસંદ કરે છે, તો સબ-ક્લોઝ (બી) હેઠળ વૈકલ્પિક ઉપાય પણ અસ્તિત્વમાં છે તેટલા માત્રથી આવી આશ્રય પ્રક્રિયા અમાન્ય કહી શકાય નહીં. મહેસૂલી સત્તાધિકારીઓ સમક્ષ વસૂલાતના વૈકલ્પિક મોડની ઉપલબ્ધતા સિવિલ કોર્ટની હકુમતને નાબૂદ કરવા માટે કામ કરતી નથી અને કરી શકે નહીં, તેમજ તે લિક્વિડેટરને માત્ર એક ચોક્કસ ઉપાય અપનાવવા માટે મજબૂર કરી શકે નહીં.

આ બાબતને ધ્યાનમાં લેતા, વિદ્વાન સિવિલ જજે અરજદાર પાસે મહેસૂલી ઉપાય ઉપલબ્ધ હતો તેવા આધાર પર બજવણી અરજી ફગાવી દેવામાં ગંભીર ભૂલ કરી છે. આપું તર્ક કલમ ૧૦૩ ની સ્પષ્ટ ભાષા અને આદેશથી વિપરીત છે, જે મુનસફી સંપૂર્ણપણે લિક્વિડેટરના હાથમાં આપે છે. તેથી, સિવિલ કોર્ટ અરજદારને મહેસૂલી ફોરમમાં મોકલી શકી ન હોત કે હકુમતના કથિત અભાવના આધારે બજવણી અરજી સ્વીકારવાનો ઇનકાર કરી શકી ન હોત. તદનુસાર, જ્યાં સુધી હકુમતના પાસાનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી, આ કોર્ટ ઠેરવે છે કે કલમ ૧૦૩ હેઠળના બંને ઉપાયો લિક્વિડેટર માટે સમાન રીતે ઉપલબ્ધ છે, અને તેમની વચ્ચે પસંદગી કરવી એ તેમના કાયદાકીય વિશેષાધિકારની અંદર છે. આક્ષેપિત હુકમ, જે હદ સુધી તે હકુમતના અભાવની પૂર્વધારણા પર આગળ વધે છે, તે કાયદાની દ્રષ્ટિએ તદ્દન અસમર્થનીય છે.

હું પ્રશ્ન નં. (ii) નો તદનુસાર ઉત્તર આપું છું.

[૧૩] પ્રશ્ન નં. (i) ના સંબંધમાં, એટલે કે લિક્વિડેટરની તેની કાયદાકીય સત્તાઓ કોઈપણ સત્તાધિકારીત અધિકારીને પેટા-સોંપણી કરવાની લોકસ સ્ટેન્ડાય અંગે, આ કોર્ટનો સુવિચારિત અભિપ્રાય છે કે, અધિનિયમની કલમ

૧૧૦ અને ૧૦૩ ના સંયુક્ત વાંચન પરથી, લિક્વિડેટરમાં સ્થાપિત સત્તાઓનો ઉપયોગ લિક્વિડેટર દ્વારા પોતે જ કરવો જરૂરી છે. જ્યારે કોઈ કાયદો કોઈ વિશિષ્ટ સત્તાધિકારીને સત્તા આપે છે, ત્યારે આવી સત્તાઓનો ઉપયોગ તે સત્તાધિકારી દ્વારા જ ચુસ્તપણે થવો જોઈએ અને જ્યાં સુધી કાયદા દ્વારા સ્પષ્ટપણે પરવાનગી આપવામાં ન આવી હોય ત્યાં સુધી તેને આગળ સોંપી શકાતી નથી.

આ સંદર્ભમાં, લિક્વિડેટર તેની કાયદાકીય ફરજો સત્તાધિકારીત અધિકારીને પેટા-સોંપણી કરવા માટે સત્તા ધરાવતો નથી, અને આવી કોઈપણ સોંપણી અમાન્ય અને કાનૂની મંજૂરી વિનાની ગણાશે. પરિણામે, લિક્વિડેટરના બદલે સત્તાધિકારીત અધિકારી દ્વારા શરૂ કરાયેલી એકઝીક્યુશન પિટિશન લોકસ સ્ટેન્ડાયના અભાવથી પીડાય છે.

હું પ્રશ્ન નં. (i) નો તદ્દનુસાર ઉત્તર આપું છું.

[૧૪] પૂર્વોક્ત ચર્ચાને ધ્યાનમાં લેતા, જો કે આ કોર્ટ આણંદના વિદ્વાન જ થા એડિશનલ સિનિયર સિવિલ જજના તારીખ ૨૨ મી સપ્ટેમ્બર ૨૦૨૫ ના રોજના તેમના હુકમમાંના તર્કને મંજૂર કરતી નથી, તેમ છતાં પ્રસ્તુત અરજી મંજૂર કરવાનું

કોઈ યોગ્ય કારણ હું જોતો નથી કારણ કે બજવણી અરજી લિક્વિડેટરના સત્તાધિકારીત અધિકારી દ્વારા ફાઇલ કરવામાં આવી હતી જે પણ સ્વીકાર્ય નથી. તદ્દનુસાર, સત્તાધિકારીત અધિકારીની વિનંતીથી શરૂ કરાયેલી બજવણીની કાર્યવાહી કોઈપણ સત્તા વિનાની હોવાથી, પ્રસ્તુત અરજી ખર્ચ અંગેના કોઈ હુકમ વિના ફગાવવામાં આવે છે.

(નિરલ આર. મહેતા, ન્યાયમૂર્તિ)

ચંદ્રેશ

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.